

Zadanie 1.7 Analiza pozostałości środków ochrony roślin w płodach rolnych pochodzących z produkcji pierwotnej, w żywności z importu oraz w wodach powierzchniowych w pobliżu miejsc produkcji

Kierownik: dr Anna Nowacka

Celem zadania była kontrola prawidłowości przestrzegania obowiązujących przepisów prawnych w zakresie stosowania środków ochrony roślin. Monitorowane były pozostałości środków ochrony roślin w krajowych płodach rolnych, importowanej żywności i paszach oraz w wodach powierzchniowych.

Zadanie było wykonywane na potrzeby urzędowych kontroli przestrzegania obowiązujących przepisów prawnych w zakresie stosowania środków ochrony roślin prowadzonych przez PIORiN, ARiMR, IJHARS, IS i IW.

W 2024 r. w ramach zadania pobrano do badań w kierunku pozostałości środków ochrony roślin 3 552 próbki, w tym 2 592 próbek płodów rolnych (2 101 próbek – PIORiN/kontrola planowa 1 820 próbek, w tym 150 próbki w kierunku glifosatu i 190 próbek ze stref ochronnych, interwencje – 91 próbki; 350 próbek – ARiMR; 141 próbek ekologicznych – IJHARS), 449 próbek żywności importowanej z UE i spoza UE – IS, 61 próbek materiałów paszowych importowanych z krajów trzecich – IW, 450 próbek wód powierzchniowych, w tym 50 próbek w kierunku glifosatu, esfenwaleratu i deltametryny. W płodach rolnych, żywności i paszach ogółem oznaczano ponad 600 substancji aktywnych i/lub ich metabolitów, a w wodach ponad 300. Próbkę pobierano zgodnie z harmonogramem.

Na podstawie wyników badań próbek płodów rolnych, żywności i produktów paszowych pobranych przez PIORiN, ARiMR, IS oraz IW oceniano kontrolowane produkty pod kątem zgodności z rozporządzeniem (WE) nr 396/2005 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 lutego 2005 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych poziomów pozostałości pestycydów w żywności i paszy pochodzenia roślinnego i zwierzęcego oraz na ich powierzchni, zmieniające dyrektywę Rady 91/414/EWG (Dz. Urz. L 70, str. 1 z 16.03.2005 r. z późn. zm.), a w przypadku pasz także z dyrektywą 2002/32/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 7 maja 2002 r. w sprawie niepożądanych substancji w paszach zwierzęcych (Dz. Urz. WE L 140 z 30.05.2002 r., str. 10, z późn. zm.). W przypadku krajowych producentów rolnych oceniano także przestrzeganie zapisów art. 55 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) NR 1107/2009 z dnia 21 października 2009 r. dotyczącego wprowadzania do obrotu środków ochrony roślin i uchylającego dyrektywy Rady 79/117/EWG i 91/414/EWG (Dz. Urz. L 309, str. 1 z 24.11.2009 r. z późn. zm.) oraz art. 46 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin (Dz.U. 2024 poz. 630).

Czynności kontrolne w zakresie warunkowości i ekoschematów w kierunku wykrycia niezgodności stosowania środków ochrony roślin z etykietą stosowania oraz przekroczenia najwyższych dopuszczalnych poziomów pozostałości pestycydów były realizowane przez

ARiMR zgodnie z art. 103 ust. 6 pkt 6 ustawy z dnia 8 lutego 2023 r. o Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 (Dz. U. z 2024 r. poz. 261, 885).

Badania żywności były wykonywane w ramach ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (Dz. U. z 2023 r. poz. 1448), natomiast produktów paszowych w ramach działań IW wynikających z ustawy z dnia 22 lipca 2006 r. o paszach (Dz.U. 2023 poz. 1149).

Badania próbek produktów ekologicznych dostarczanych przez WIJHARS były wykonywane w ramach działań wynikających z ustawy z dnia 25 czerwca 2009 r. o rolnictwie ekologicznym (Dz. U. z 2020 r. poz. 1324) oraz ustawy z dnia 23 czerwca 2022 r. o rolnictwie ekologicznym i produkcji ekologicznej (Dz.U. 2023 poz. 1235) i w związku z ustawą z dnia 21 grudnia 2000 r. o jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych (Dz.U. 2023 poz. 1980).

Analiza próbek wód dostarczonych przez WIOŚ związana była z przestrzeganiem art. 55 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) NR 1107/2009 (Dz. Urz. L 309, str. 1 z 24.11.2009 r.), art. 11 i 14 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/128/WE z dnia 21 października 2009 r. ustanawiającej ramy wspólnotowego działania na rzecz zrównoważonego stosowania pestycydów (Dz. Urz. L 309, str. 71 z 24.11.2009 r.), jak również rozporządzeń wykonawczych do ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin (Dz.U. 2024 poz. 630).

W 2024 r., w 837 z 1 820 próbek (46,0%) pobranych z roślin uprawnych w ramach kontroli planowej PIORiN stwierdzono pozostałości środków ochrony roślin. Odsetek próbek niepełniejących wymagań, tzn. z przekroczeniami najwyższych dopuszczalnych pozostałości (NDP) po uwzględnieniu 50-procentowej niepewności pomiaru interpretowanej zgodnie z dokumentem SANTE/11312/2021 v2, raportowanymi do systemu RASFF, stanowił 0,3%. Stosowanie związków niedopuszczonych do stosowania stwierdzono w 13,9% próbek. W 1 ze 150 próbek (0,7%) zbóż (gryka, jęczmień, proso) badanych pod kątem glifosatu wykryto jego pozostałości, nieprzekraczające NDP. Pozostałości środków ochrony roślin wykryto w 43 z 190 (22,6%) próbek ze stref ochronnych wód oraz w 75 z 91 z próbek (82,4%) pobranych w ramach interwencji.

W ramach nadzoru rolnictwa ekologicznego prowadzonego przez IJHARS pobrano 141 próbek produktów krajowych (>90%) oraz importowanych z UE i spoza UE pod kątem pozostałości środków ochrony roślin. W 29 z badanych próbek (20,6%) wykryto pozostałości substancji niedozwolonych do stosowania w produkcji ekologicznej.

W ramach kontroli w zakresie warunkowości i ekoschematów prowadzonej przez ARiMR, oznaczono pozostałości środków ochrony roślin w 350 próbkach płodów rolnych. Pozostałości wykryto w 63 próbkach (18,0%). Obecność związków niedozwolonych do stosowania odnotowano w 13 próbkach (3,7%), a przekroczenia NDP w 3 próbkach (0,9%).

W ramach kontroli prowadzonej przez Inspekcję Sanitarną pobrano w kierunku badań pozostałości środków ochrony roślin 449 próbek żywności sprowadzonej z krajów unijnych

i krajów trzecich. W 88,4% próbek wykryto obecność pozostałości, natomiast w 2,2% stwierdzono przekroczenia NDP.

W ramach kontroli prowadzonej przez Inspekcję Weterynaryjną pobrano z towarów importowanych 61 próbek materiałów paszowych (większość z Ukrainy 63,9%), w których oznaczono pozostałości środków ochrony roślin. We wszystkich badanych próbkach (100,0%) wykryto pozostałości, natomiast w 3 próbkach (4,9%) stwierdzono przekroczenia NDP (materiały paszowe z Ukrainy).

W 2024 r. przebadano 450 próbek wód. Do badań wód powierzchniowych wytypowano 77 punktów pomiarowo-kontrolnych (ppk) w całej Polsce, z wyjątkiem województw łódzkiego i mazowieckiego. Próbkę wód powierzchniowych były pobierane w miesięcznych cyklach, od kwietnia do października. Na potrzeby zadania w 2024 r. opracowano metodyki badawcze do oznaczania pojedynczych substancji, glifosatu i jego pochodnych oraz pyretroidów – deltametryny i esfenwaleratu (przebadano w ich kierunku 50 próbek, nie wykryto pozostałości pyretroidów, incydentalnie wykrywano glifosat i jego metabolit AMPA). W wodach powierzchniowych wykryto łącznie pozostałości 62 substancji, głównie herbicydów i fungicydów. Odsetek próbek z pozostałościami wynosił 56,2%, a z sumą pozostałości pestycydów przekraczającą wartość granicznego wskaźnika jakości wody mieszczącego się w kategorii A1 (Σ pozostałości pestycydów powyżej 1 $\mu\text{g/l}$) – 6,1%.

W ramach zadania uzyskano informacje o wykryciu przekroczeń najwyższych dopuszczalnych poziomów pozostałości lub substancji czynnych niedozwolonych do ochrony roślin uprawnych. Informacje o przekroczeniach NDP były wysyłane do poszczególnych inspekcji w formie powiadomień RASFF, zgodnie z wymaganiami unijnymi – rozporządzeniem nr 178/2002 oraz rozporządzeniem Komisji (UE) nr 16/2011 z dnia 10 stycznia 2011 r. ustanawiającym środki wykonawcze dla systemu wczesnego ostrzegania o niebezpiecznych produktach żywnościowych i paszach (Dz. Urz. UE L 6 z 11.01.2011, str. 7) oraz krajowymi – z ustawą z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (Dz. U. z 2023 r. poz. 1448) oraz z ustawą z dnia 22 lipca 2006 r. o paszach (Dz.U. 2023 poz. 1149).

Raporty z prowadzonych badań pozostałości środków ochrony roślin w liczbie 2 101 przekazano do WIORiN, 350 do ARiMR, 141 do IJHARS, 449 do IS oraz 61 do IW. Dane zawarte w raportach zostały wykorzystane do oceny jakości polskich płodów rolnych oraz żywności i produktów paszowych z importu. Raporty z badań zawierały informacje o występujących poziomach pozostałości środków ochrony roślin, a w przypadku produktów krajowych także ocenę prawidłowości stosowania środków ochrony roślin w kontrolowanych uprawach. W incydentalnych przypadkach (przekroczenia NDP) raporty stanowiły podstawę do egzekwowania przepisów od producentów krajowych przez PIORiN i ARiMR a od importerów przez IS i IW oraz do uruchamiania procedury powiadamiania zgodnie z unijnym systemem RASFF. Łącznie przekazano 20 powiadomień RASFF (PIORiN – 4, ARiMR – 3, IS – 10, IW – 3). Badania stanowiły wsparcie dla krajowego eksportu do państw członkowskich Unii Europejskiej oraz dla Inspekcji Sanitarnej w nadzorze importu żywności z rynku unijnego i poza unijnego, natomiast Inspekcji Weterynaryjnej produktów paszowych z państw trzecich.

Rezultaty badań pozwalają w porę identyfikować pojawiające się problemy i usprawnić nadzór nad prawidłowym stosowaniem środków i bezpieczeństwem żywności i pasz.

Badania wykonywano na bieżąco w przewidzianym terminie. W przypadku próbek planowych pobranych przez PIORiN z części jadalnych następujących gatunków roślin, dla których przewidywany termin wykonania badań wynosił 5 dni, raporty z badań przekazano maksymalnie w 5 dni roboczych. Raporty dla pozostałych próbek przesyłano do wszystkich inspekcji (PIORiN, IJHARS, ARiMR, IS, IW) przeciętnie w ciągu 6 dni roboczych, maksymalnie 19.